

Porabje

TEDNIK SLOVENCEV NA MADŽARSKEM Monošter, 27. januarja 2022 - Leto XXXII, št. 4

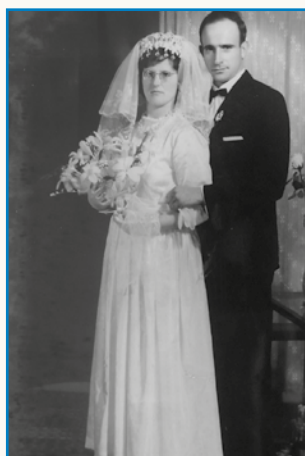

stran 2

SLOVENSKE KNJIGE TISKARNE WELLISCH V MONOŠTRU

*Skor celi den je kmica
stran 4*

*Velko darilo
stran 8*

*Mi smo vsikdar veseli bili, smo sir spejvali
stran 10*

SLOVENSKE KNJIGE TISKARNE WELLISCH V MONOŠTRU

18. januarja se je v razstavnem prostoru Slovenskega doma v Monoštru odprla razstava z naslovom Slovenske knjige tiskarne Wellisch v Monoštru, ki jo je pripravila Pokrajinska

dr. Alberta Halásza o tiskarni Wellisch v Monoštru, je povedala ravnateljica in dodala, da je projekt podprl Urad Vlade RSlovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu.

letja elektrificirali, leta 1905 je imela pet zaposlenih in enega vajenca, 1912 pa je v njej delalo že 12 ljudi. V tistem času so bili ena najpomembnejših tiskarn v Železni županiji. Toda

rence bankrotirala, leta 1930 jo je odkupil Vilmos Németh. Tiskarna se je iz ulice Ferenc Deáka preselila na glavni trg Monoštra (stavba sedanje pošte na trgu Szélla Kálmána),

v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani, eno pa v Državni knjižnici Széchenyi v Budimpešti.

Udeleženci otvoritve so si lahko večino teh knjig tudi

Otvoritev razstave v Slovenskem domu. (z leve): Avtor razstave in kataloga dr. Albert Halász, predsednica ZSM Andrea Kovács in direktorica Pokrajinske in študijske knjižnice Murska Sobota Klauđija Šek Škafar

Nekaj izvodov letopisa Dober Pajdás Kalendárium

in študijska knjižnica Murska Sobota. Navzoče, med njimi generalno konzulko *Metko Lainšček* in predsednika Državne slovenske samouprave *Karla Holca*, je pozdravila predsednica Zveze Slovencev na Madžarskem *Andrea Kovács*, ki je izpostavila, da razstava ni navadna (likovna) razstava, saj na steni nimamo umetniških slik, temveč panoje, na mizah pa razstavljene knjige. Namen razstave je, da spoznamo dejavnost tiskarne Wellisch v Monoštru, s posebnim poudarkom na slovenskih knjigah, ki so bile tiskane v njej.

Direktorica Pokrajinske in študijske knjižnice v Murski Soboti *Klauđija Šek Škafar* je izpostavila, da njihova knjižnica že vrsto let izvaja dejavnosti, ki so namenjene Porabskim Slovencem. Oskrbuje tukajšnje Slovence s slovenskimi knjigami s pomočjo bibliobusa, spodbuja branje v slovenskem jeziku in s tem dviguje bralno pismenost, prizadeva si za ohranjanje kulturne dediščine s tem, da organizira pravljíčne večere za odrasle. V ta niz sodijo izsledki raziskovalnega dela

Avtor razstave in kataloga *Albert Halász* je na kratko nanizal zgodovino monoštrske tiskarne, v kateri je precej negotovosti, saj se je o njej – konkretnije o njenem ustanovitelju in dolgoletnem lastniku Béli Wellischu mlademu – ohranilo premalo dokumentov. Družina je izhajala iz Sombotela, oče knjigovez Béla Wellisch je omenjen že leta 1879, ko je na takratni največji državni razstavi prejel bronasto medaljo v kategoriji tiskarjev in založnikov. Njegov sin je obrtno dovolj nje pridobil leta 1892, proti koncu tega leta je bila v murskosoboškem tedniku *Muraszombat és vidéke* objavljena vest, da bo Béla Wellisch ml. v Monoštru odprl trgovino s knjigovoznico in papirnico, leta je začela delovati 25. decembra istega leta. Leta 1893 je začela delovati še tiskarna, ki je znana po tem, da je ob pretežno madžarskih in nekaj nemških knjigah natisnila tudi več naslovov knjig in prvi koledar v prekmurščini (*Dober Padás Kalendárium*), ki je v tej tiskarni izhajal več kot dve desetletji.

Tiskarno so na začetku 20. sto-

gospodarska kriza je dosegla tudi monoštrsko tiskarno, ki je leta 1922 postala javna delniška družba, saj je leta 1919 umrl njen lastnik Béla Wellisch. Lastnice so postale njego-

Szrcé Jézus, molitvena i peszmena kniga za pobožsne ktscsenike

va vdova in dve hčerki, vodja podjetja pa Vilmos Németh, ki je 27 let delal v tiskarni, ki jo je 12 let tudi vodil. Leta 1925 je odprl lastno podjetje, vodenje tiskarne Wellisch je prevzel Gyula Paulovits. Domneva se, da je stara tiskarna zaradi gospodarske krize in konku-

leta 1944 jo po smrti Németha prevzame László Pleissinger. Tiskarno so leta 1949 nacionalizirali.

Do danes se je ohranilo več kot sto njihovih izdelkov, prav gotovo jih je bilo veliko več. Večino izdaj v slovenščini (prekmurščini in porabščini z madžarskim črkopisom) hrani Pokrajinska in študijska knjižnica v Murski Soboti. Prva knjiga v slovenskem jeziku je pri tej tiskarni izšla leta 1895, le nekaj let po pridobitvi obrtnega dovoljenja. Med izdajami tiskarne so tako verske in posvetne vsebine, kakor tudi prvi koledar v prekmurščini. *Do-*

ber Pajdás Kalendárium se je od leta 1899 do 1922 tiskal v tiskarni Wellisch v Monoštru, potem so ga izdajali v Murski Soboti. Največ knjig monoštrske tiskarne v slovenskem jeziku se nahaja v Pokrajinski in študijski knjižnici v Murski Soboti (14), eno najdemo

ogledali. Kot je ugotavljal avtor razstave Albert Halász, so knjige bile večinoma tiskane na papirju slabše kvalitete, z navadnimi tankimi ovojnici. Nekateri izdaji – predvsem molitveniki – so bile izdelane bolj razkošno. Nekateri platnice so za tisti čas izdelane zelo bogato, recimo vezane v ustnje z vogalniki, s sponko ali verižico za zapiranje oziroma z emajlirano vdelano sliko (sveta podoba) in s pozlačenimi ornamentami.

Zaradi zaščite teh izdaj so se po otvoritvi knjige odpeljale nazaj v knjižnico v Mursko Sobotu, vsi, ki vas zanimajo slovenske izdaje tiskarne Wellisch, si jih lahko ogledate na zahtevno izdelanih panojih, na katerih najdete tudi osnovne podatke o njih. Več o njih in tiskarni pa lahko preberete v katalogu, ki je izšel ob razstavi.

Razstava je na ogled do konca februarja.

(Slika na 1. strani: Udeleženci otvoritve so si lahko večino knjig tudi ogledali.)

Marijana Sukič
Foto: K. Holec

Karel Holec - o dogajanju v letu 2021 in pričakovanjih v letu 2022

Ljudsko štetje bo zelo pomembno

»Zaradi novega koronavirusa je za vsemi nami težko leto, kljub temu pa nismo počivali. Res je, da je kar nekaj programov, ki smo jih v Porabju načrtovali odpadlo, ampak investicije so potekale po načrtih. Tako smo lahko obnovili obe dvojezični osnovni šoli, vrtec in župnišče. Vesel sem tudi, da smo sredi leta uspeli

delavnico, v kateri so delali bučno olje. Vsekakor gre za veliko investicijo, za dokončanje katere bomo potrebovali še vsaj 100 milijonov forintov. Upam, da bomo dodatna sredstva pridobili iz skupnega madžarsko-slovenskega sklada, kjer naj bi bilo na voljo več denarja,« je razložil sogovornik in dodal, da

ma dvojezičnima osnovnima šolama in trem vrtcem, za katere skrbi kot upravljalka: »Zdaj, ko imamo novo svetovalko, upam, da bomo čez leto, dve ali tri tudi videli rezultate.« V letošnjem letu so želeli ponovno pripraviti tudi borovo gostüvanje, toda zaradi slabe epidemiološke slike so se odločili, da bodo ta pustni običaj organizirali naslednje leto. Vsekakor pa bodo veliko energije vložili še v pripravo na popis prebivalstva oziroma ljudskega štetja, ki je bilo z lanske preloženosti na letošnjo jesen: »Imamo še deset mesecev ali malo manj časa, da se pripravimo na to. Za nas je zelo pomembno, da se čim več anketiranih izreče za to, da so Slovenci. Tudi psihično to negativno vpliva, če vidiš, da nas je po vsakem popisu manj. Sam sem optimist. Leta 2011 nas je bilo 2800, sam pa menim, da nas je več, saj se vsi Slovenci niso dali popisati. Menim, da nas na Madžarskem živi 5 tisoč ali pa vsaj 4 tisoč. Potrebno je priti do vsakega Slovenca, poskrbeti, da se ljudje zbudijo, zavejo, od kod so prišli in začutijo, kje so njihove korenine. Sam osebno bom obiskal vse vasi in mesta, kjer živijo Slovenci. Imamo promocijski material, v pripravi je še film, ki ga bomo pokazali tem ljudem in upam, da bo ljudsko štetje pokazalo, da nas je res najmanj 4 tisoč.« Pomembno bo, da ljudi prepričajo, naj odgovorijo tudi na vprašanje o svoji narodni pripadnosti in na to opozorijo tudi tistega, ki opravlja popis. »Če ti on pozabi zastaviti to vprašanje, ga moraš na to opozoriti sam. Ne smemo pozabiti tudi na dejstvo, da imamo tam, kjer živimo Slovenci, tudi možnost, da se ustanovijo lokalne slovenske samouprave,« je še poudaril Karel Holec

Silva Eöry

Fotografije: arhiv časopisa Porabje

Predsednik DSS Karel Holec z ministrico za Slovence Heleno Jaklitsch

pripraviti tradicionalno srečanje Porabskih Slovencev,« je najprej povedal Karel Holec, predsednik Državne slovenske samouprave (DSS), ko se je ozrl na dogajanje v letu 2021. Razvojni program slovenskega Porabja, ki predstavlja pomemben korak pri vzpostavitvi sistema za gospodarsko osnovo za slovensko narodno skupnost v Porabju, je razdeljen na štiriletno obdobje, v okviru katerega bo slovenska skupnost iz madžarskega proračuna letno pridobila približno 220 milijonov forintov. In kako se bo razdelila lanskoletna podpora? »Denar bo namenjen za prenovo podstrešja v gornjeseniškem kulturnem domu, kjer bodo urejene sobe, poleg tega pa se bo tudi v Števanovcih obnovil kulturni dom. S pomočjo teh sredstev je Državna slovenska samouprava lani odkupila tudi mlin na Gornjem Seniku. Načrtujemo, da bi to postala ena od pomembnejših turističnih točk v Porabju. Da se bo to res zgodilo, bomo morali odkupiti še hišo, v kateri je mlinar živel, pa tudi

je okrog 150 milijonov forintov, ki so bili lani še na voljo v okviru Razvojnega programa slovenskega Porabja, namenjenih kot pomoč malim, majhnim in srednje velikim podjetjem oziroma podjetnikom. Odziv na razpis je bil zelo dober: »Ko smo seštelili vse prošnje, odzvalo se je več kot 30 podjetnikov, smo videli, da gre za okrog 300 milijonov forintov. Vsekakor bo ta denar šel za Porabske Slovence. Ministrstvo za finance se zdaj odloča oziroma točkjuje te prošnje, in sicer na podlagi strokovnih kriterijev, mi, Državna slovenska samouprava, pa bomo gledali predvsem na to, če gre za Slovence. Če bomo videli, da so med prosilci tudi podjetniki, ki nimajo nobene povezave z našo narodno skupnostjo, teh prošenj ne bomo podprli. Podjetniki so sicer lahko Madžari, pomembno pa je, da že zaposlujejo oziroma bodo z morebitno novo investicijo zaposlovali Porabske Slovence.«

V letu 2022 bo DSS še naprej veliko pozornosti namenjala obe-

Za obnovo srednje strokovne šole v Monoštru

18. januarja so potekali usklajevalni pogovori z državno podsekretarko, odgovorno za strokovno izobraževanje in izobraževanje odraslih na Ministrstvu za inovacije in tehnologijo, gospo Pölöskei. Pogovorov so se udeležili slovenska zagovornica Erika Köleš Kiss, ravnatelj monoštrske srednje strokovne šole Ferenc Korpics in podžupan mestne občine Monošter András Koszár, ki je tudi sam profesor omenjene šole.

Pogovorov so se udeležili: podžupan Monoštra András Koszár, državna podsekretarka gospa Pölöskei, ravnatelj Ferenc Korpics in slovenska zagovornica Erika Köleš Kiss

Na uradnem srečanju so državno podsekretarko informirali o sedanji šolski strukturi, izobraževalnih smereh in programih, razvojnih načrtih in prizadevanjih za obnovo monoštrske srednje šole, poimenovane po Béli III.

Vlada Madžarske je v zadnjem desetletju z znatno finančno pomočjo podpirala ohranjanje kulturne identite narodnostnih skupnosti, ki živijo v državi. V primeru porabske slovenske skupnosti je spodbudila tudi gospodarski razvoj na območju Slovenskega Porabja, ki meri 94 km². Temu služijo finančne podpore Gospodarskega razvojnega programa ter možnosti Madžarsko-slovenskega skupnega gospodarskega sklada. Za razvoj gospodarstva območje potrebuje visoko kvalificirano delovno silo iz vrst slovenske skupnosti, ki je navezana na skupnost in območje.

Tehnikum in dijaški dom Béla III. je izobraževalna institucija, ki nudi možnosti na srednji stopnji tudi dijakom slovenskega rodu in s slovenskimi koreninami. Za slovensko skupnost so sila pomembna in tudi zato podpira prizadevanja vodstva srednje šole, da bi se obnovila in postala moderna in privlačna, primerna zahtevam 21. stoletja.

F. Sütő

PREKMURJE

Šalovci

Tisti, steri se vozite skauzi Šalovec, ste že v pamet vzeli, ka se v zadnjom cajti tū dosta vsega dela. Že lani se je začnila popravlati državna pošcija. Od 2,4 milijona evronov, stera do ponūcali za tau, ka napravijo vse, ka so si vōzbrodili, de občina sama dala 310 gezero evronov. Zavolo toga, ka se pauleg šaule dela tūdi nauvo krožišče, se morejo tisti, steri se pelajo v Markovce ali pa ške naprej v Čopince ali pa celau v Porabje pelati malo okauli, prejk Būdinec in Doleneč. Če smo že pri krožišči, stero de v premeri merilo 9,5 metra, škejo na sredini postaviti eno rejč, obeležje, stero de predstavljalo občino. Ta je zatau razpisala nagradni natečaj za najbolje izvirne idejne zasnove. Tistim trem, sterim de se tau najbolje pršikalo, do dali pejnžno nagrado, in sicer za prvo mesto v vrednosti 500 evronov, za drūgo mesto v vrednosti 300 evronov in za tretje mesto v vrednosti 200 evronov. Predloge do zberali do 21. februara 2022. Ovak pa do pauleg nauve pošcije na levi strani v smeri prauti Hodoši napravili ške pločnik (járda) pa tūdi javne posvejte.

Drūgi velki projekt, steri pa je več ali menje že zgotovljeni, je ekonomsko-poslovna cona, stera je napravljena na konci vesnice (pauleg štrejke) v smeri prauti Hodoši. Milijon pa devetdeset gezero evronov, od toga je občina 766 gezero evrov dobila od rosa-ga in Evropske unije, so ponūcali, ka so vrejdvzeli komunalno infrastrukturo, se pravi pošcije, pločnik, vodovodno, kanalizacijsko in električno omrežje pa javne posvejte, zdaj pa jih čaka samo ške, ka na dobrih trej hektaraj površin vōzmerijo parcele in dobijo upravno dovoljenje. V šalovski občini škejo, ka bi pauleg baute tū začnilo delati ške več menših proizvodnih firm.

Silva Eöry

Vanesa Abraham preživla zimo na Finskom

SKOR CELI DEN JE KMICA

Brodim, ka ste že mogauče gda čūli za auroro borealis ali če bole po domanje povemo polarni ali severni sij. Té zanimivi naravni pojav, gda nebau vnoči največkrat zeleno grata, se leko vidi v dvej ovalnih pasovih okauli zemeljskih magnetnih polov, na približni »magnetni širini« 70 stopinj. Do toga tak prej pride, ka električno nabiti delci magnetosfere, v glavnon so tau elektroni, leko pa tūdi protoni (sunčevni vōter) in žmetni ioni (kisik in dušik) pridejo v stik z zemljskin ozračjom pa te tak reagerajo, ka zasvejtijo.

Polarni sij (északi fény) je tisto, ka zadnje kedne z veseldjom gleda tūdi Hodošanka Vanesa Abraham, stero je sredi meseca novembra slūžbena paut odpelala na sever Finske, na Laponsko, v kraje, gé je božiček (miklauž) doma. »Tak daleč od dauma kak zdaj sam ške nej bila. Ges sam tri vōre vkraj od božičkove vesnice, stera je v Rovaniemiji.

Polarni sij je vidla že najmenje 15-krat

Náš hotel, steri stogi sredi gauške, je ške bole na severi. Mi smo rejsan na samom. Prva vesnica je 20 minut z autonom vkraj od nas,« prva raztolmači sogovornica, stera ma že neka izkušeni s kōlnarjenjom po svejti, vej pa je delala že v Švici pa na Malti. Pitam jo, kak tau, ka se je odlaučila, ka de šla ta daleč na sever, na mraz, vej pa znam, ka je ona bole človek za tople kraje. »Istina gé, ka sam ges bole človek za toplo, ali gda se je pokazala prilika, ka sam leko šla na Finsko pa neka nauvoga vidla in vōsprobla pa doživela, te sam nej dosta premišlavela,

pa sam prišla sé,« je odgovorila. Tam fejt gor na severi Evrope je zdaj v zimi tak, ka je skor furt kmica. Konec decembra je bilau

Vanesa Abraham v družbi božička

čista tak, zdaj pa že par minut na den tūdi sveklo gé. Vanesa Abraham de do marca ške delala v Wilderness Hoteli Muotka. Tau je držinski hotel, v sterom je mesta za največ 120 gostov. Zanimivo je, ka vsi ne živejo v ho-

ške zvezde se lepau vidijo. Zanimivo je, ka da tau kejpaš, so te ške bole krepke farbe, kak pa tau v istini vidiš. Je pa istina

Ribiška sreča

gé, ka se tau ne vidi vsakši den. Zatau so zanimivi tisti gosti, steri pridejo k nam pa včasi pitajo, gda mo te mi zdaj vidli tej polarni sij. Tau namreč nariktati, kak sunčevi vzhod pa zahod, vsakši den. Istina gé,

ka je največša sezona meseca januara, te se tūdi največkrat vidi, pa tūdi najduže leko trpi, tūdi po dvej ali tri vōre. Do zdaj sam tak že najmenje 15-krat vidla tau čūdo narave.« Zanimivo je tūdi, ka je v njihovon hoteli več tihinskih gostov kak Fincov. Največ jih pride z Anglije pa Dajčlanda, v tom cajti, ka je ona tam, pa sta prišla že tūdi dva Slovenca. Tūdi zaposleni so iz različnih rosagov. Pitam jo ške, če zatau, ka sama zna vogrski, kaj razmej, gda Finci gučijo po domanje, vej pa znamo, ka je finščina iz iste držine gezikov. »Nej, ne razmen. Sam pa v pa-

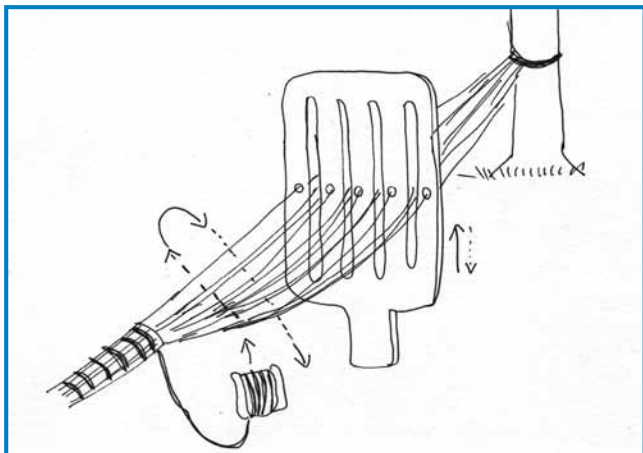
met vzela, ka gda Finec guči angleški mi je tau tak, kak če bi poslūšala Vaugra, gda guči angleški,« ške pove sogovornica, stera je na Finskom napravila tūdi vižgo za motorne sani: »S tem leko letiš do 120 kilometrov na vōro, tak ka sam rajši, če me drūgi vozijo, vej pa je leko tau nevarno, če nemaš izkušeni. Rada pa se po snegi vozim ške s piciklinom, steri ma velke potače, pa na elektriko tūdi ide.« Vanesa Abraham pravi, ka se je bilau žmetno navaditi na tau, ka je skor cejli den kmica, pauleg toga pa je furt mraz, tam okauli -25 ali pa ške več stopinj Celzija minus. Čiglij si je že doma topeu gvant kúpila, je ugotovila, ka je vse nej glij primerno za Finsko. Sploj gda je z gosti pred kratkim šla na zmrznjeno jezero ribe lovit, bi jo trnok fejt v rit zeblo, če ji ne bi eden od pajdašov svojoga gvanta posaudo. »Eno vōro smo se vozili z motornimi sanmi. Na jezери je trbelo zvrta

lūknjo, pa čakati, če se kakša riba zgrabi. Tisti, steri smo jo zgrabili, smo si ogenj napravili pa ribe leko tūdi spekli in jih pogeli,« je ške povedala Vanesa Abraham, stera je vesela, ka ji moderna tehnika davle priliko, ka se vsakši den leko pogučavle z domanjimi in pajdaši. Se pa že veseli, ka de, gda na sprtoletje domau pride, prišla nazaj na bole toplo in sveklo. (Kejp na 1. strani: Tam, gé je dosta snega, nūcajo za vožnjo tūdi motorne sani.)

Silva Eöry
Kejpi: osebni arhiv
Vanesa Abraham

Tkalci in suknarje

Vse do druge polovice 19. stoletja sta bili platno z léna ali konauple in sukno (posztó) edino blago, s šteroga so na Slovenskom gvant rédili. Na krausnaj (szövészék) so je tkali z lénove, konaupline ali vunene preje. Gda se je na srejsi 19. stoletja začnilo širiti blago s fabrik, so pomalek enjali s pauvanjom in prede-

Najbole indašnje tkalsko delo je pripravlanje motvauzov z ednov malov deskov, tzv. »krausnov za kice«

lovanjom léna in konauple. Teva sta se najduže godržala v Bejloj krajini in našom Prekmurji. Z lénom in konauplov so zvekšoga delale ženske in dekle, s tem delom je bilau povezani dosta šeg in navad. Eške poseba veuki svetek je bila lénova teritev (tilolás), med šterim pa je lüstvo na dosta mejstaj zelo pa spilo več, kak je bila vrejdnost cejloga pauva. Mabitni zavolo toga tó so pavrom že pred dvestau lejtami v novinaj tanačivali, aj se več ne spravljajo z lénom, vej se pa več ne splača in je prej preveč indašnja navada.

Zemlau za sejanje léna so pognojili in globko preorali že geseni, semen pa so posejali septembra in oktaubra ali prišešnjoga marciuša. Gesénski lén je ozrejlo malo prva, zvali so ga »ozimec«, sprtolejtne lén pa je v Prekmurji daubo ime »drugi lén«. Konauplo so sejali na srejsi apriliša, ozrejčila pa je juliuša ali augustuša.

Gda je lén zrejl grato, so ga vöskübli z zemlé, vej ga je pa nej bilau slobaudno žeti. Opr-

vim so ga postavili v küpe na tranki, ka bi poseno. Po tistom ali konauple in sukno (posztó) edino blago, s šteroga so na Slovenskom gvant rédili. Na krausnaj (szövészék) so je tkali z lénove, konaupline ali vunene preje. Gda se je na srejsi 19. stoletja začnilo širiti blago s fabrik, so pomalek enjali s pauvanjom in prede-

vim so ga postavili v küpe na tranki, ka bi poseno. Po tistom ali konauple in sukno (posztó) edino blago, s šteroga so na Slovenskom gvant rédili. Na krausnaj (szövészék) so je tkali z lénove, konaupline ali vunene preje. Gda se je na srejsi 19. stoletja začnilo širiti blago s fabrik, so pomalek enjali s pauvanjom in prede-

semen za prišešnjo leto. Posenjeni lén so ženske trle na »trlicaj« (lentiló). »Tericam« so v rokaj ostala samo vlakna (rostok) za predivo, štera so česale in čistile, te pa je zvezale v »kaudale« (motring). Od čiščenja prediva na »škétaj« (gereben) je zavisalo, kakšo platno so leko kisnej setkali z njega.

Predivo je trbólo sprdėti na »kaucaj« (rokka) in ga pripraviti za tkanje. V gesenski in zimski večeraj so predice vküpprišle pri ništerni ramaj in se med prejev pogučavale. Tau je biu eden prilübleni program, šteroga so dostakrat prišli poglednit podje in moški tó, ka bi se na konci vsi vküper veselili.

Meštrija tkalcov je med najstarejšimi. Tau delo so sprvoga opravljali največji srmacke, šteri so nej meli grünt. Vuno in lén za tkanje so jim nosili zvekšoga na dom, de so pa ništerni med njimi od iže do iže tó ojdli. Ništerne slovenske krajine so gratale prava tkalska središča, vej je pa bilau tam dosta takši majstrov in majstric.

Na Kranjskom je biu največši tkalski center krajina kauli varša Škofja Loka, gde so skoro pri vsakšom rami držali edno krausno. Platno s toga slovenskoga mesta je bilau erično na tihinskem tó, majstri in bau-toške so ga odavali na Taljanskem in v alpski rosagaj ranč tak. V krajinaj blüzi maurdja so škofje-loško platno radi nücali za šiftova jadra (vitorla).

Drügo veuko tkalsko središče je bilau našo Prekmurje, de so pa dosta majstrov meli na bregaj Pohorja in na Koroškem, Dolenskom in centralnom Štajerskom tó. Nej so tkali samo z veukimi krausnami, ženske so motvauze (madzag) pripravla-

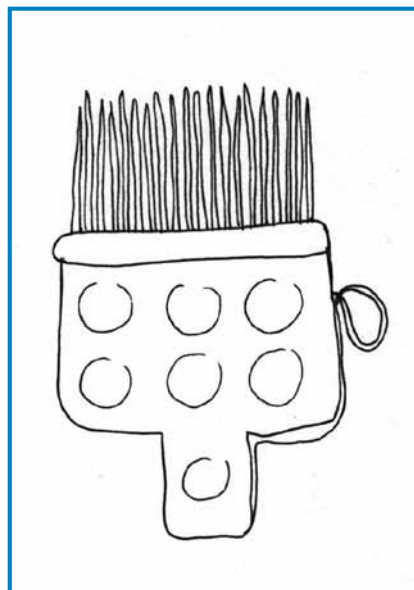
le z malimi lesenimi deskami tó (v Bejloj krajini so je zvali »brdca«, na Gorenjskom pa »greblje«).

Na Slovenskom so rédili vsefélé platna, zavisalo je od toga, kakši lénov cvören so meli. Farbasto platno so trnok radi delali vseposedik na Gorenjskom, najraj so tkali »cvilh« - redečo ali sivo blago z najbole fajne preje. Rédili pa so so tzv. »hodno« platno tó, štero je bilau slabše in bole graubo. S toga so pripravljali lijene, prčece, förtokke, žakle in brsače. Eške bole graubo je bilau »špikovo« platno, šteroga so ženske nücale za kikle, moški pa za lače.

V našom Porabji se je pred prvov svetovnov bojnov - pauleg lončarstva - največ majstrov spravljalo s tkanjom. Pri nas so ženske tó tkale motvauze s »krausnami za kice« (madzagszövő tábla), moški »kalci« pa so delali z veukimi krausnami. Setkáno platno so »plejali« (bejlili) na tranki tak, ka so ga v sunčnom vrejmieni eden keden polejvali z vodauv. Z najkujšoga platna (»zgreb-

no«) so šivali žakle in ponjave, s tenjšoga (»ténko zgrebno«) pa lijene in prčece. V platno so mejšali vuno tó, s takšoga »pamučnoga« so rédili brsače, stolnjeke in gvant.

Če pripovejdamo o tkanji léna,

»Riu« ali »rigeu« je biu železna škér, s šterov so lénove glavé krajörlali od stebel

moremo par rejči povödati o suknarstvi tó. Na Gorenjskom so »bukovino« tkali z vunene preje, pri »raševini« pa so mejšali vuneno in slabšo »hodno« prejo od léna. S tauv meštrijov so se spravljali zvekšoga v tisti alpski krajinaj, gde so na veuko držali birke.

Setkáno sukno je nej bilau gnako kusto in gausto, zatok ga je trbólo zvalékati in zgostiti. Za tau so nücali »valkalnice«, ki so bile veuki klapači, štere je gnala voda. Stale so pauleg mlinov ali pa kak zidine na samom. Sukno so položili v edno korito in žmetni klapači so tačas tukli po njem, ka se je vözravvalo.

Na začetki 20. stoletja je domanjo suknarstvo zgibilo svoj pomen, ranč tak kak pauvanje léna za platno. Lüstvo je začnilo küpüvati blago s tekstilni fabrik, od 1930-i lejt so na priliko v Porabji začnili moški nositi lače z grauboga »cajga«, ženske pa gvant s »plaudruka« (kékfestő).

-dm-
ilustracija:
Marija Kozar

ŽELEZNA ŽUPANIJA

Najdragši pa najfalejši

Največ ramov se je v šestdeseti pa sedemdeseti lejtaj prejšnjoga stoletja zidalo, potistim od leta do leta vsigdar menje. Par lejt nazaj je že tak bilau - kak v Železni županiji tak po cejlom rosagi - po vasaj tü pa tam, ka se je samo en-en nauvi ram zido. Vsikši je bola samo obnavlo pa vcujzido. Etak je bola naletja bilau zidati tistim, steri so nej meli pejnez ali so nej steli kredita goravzeti. Po ednom tali je lakejšje bilau zidati, zato ka tak pa te so zidali, kak so peneze meli, nej je trbello planov meti, pa nejsio meli roka tó nej, dočas njim je zgotauviti trbello. Depa lanjsko leto se je nika spremenilo, dosta več nauvi ramov se je zidalo kak v prvi lejtaj. Tau je vejn zato bilau, ka je vlada več taši programov melja, s sterimi je pomagala tiste, steri so zidati steli, kak mlade tak tiste, steri več mlajšov majo. Zavolo toga so se cejne pomalek začnile zdigavati, kak cejne dela, tak gradbeni materialov. Depa najbole so se te zdignile cene, gda je prišo virus pa cejli svejt je stavo, cejne so tak nagnauk duplanske gratale. Pa tau se ne vidi samo pri zidanji, ranč tak čütimo, če stanovanje ali ram škemo küpti. V Železni županiji se je lani 6800 ramov pa stanovanj odalo, depa že deset odstotkov dragše kak predlani. V Somboteli za eden kvadratni mejter 497 gezero forintov trbej plačati. V Sárvári, Celldömölki, Körmendi kauli 400 gezero. Najfalejši ram, steri se je lani audo, je 1 milijaun 200 gezero forintov košto, najbola dragšoga so pa za 890 milijaunov odali. Drügi najdragši ram so za 350 milijaunov forintov odali v Büki, v Mikosszéplaki pa za 342 milijaunov.

Karči Holec

OD SLOVENIJE...

Ograja na slovensko-hrvaški meji

Naslovensko-hrvaški mejiso v zadnjih letih postavili 85,5 kilometra rezilne žice, ki jo postopoma zamenjujejo s panelnimi ograjami. Slovenija je za postavljanje rezilnih žic in panelnih ograj na slovensko-hrvaški meji ter preostale stroške zaradi povečanega nadzora državne meje s Hrvaško od novembra 2015 do konca leta 2020 porabila skoraj 31,5 milijona evrov. Vlada je pojasnila, da z delom policistov v mešanih patroljah dodatnih stroškov dela nimajo, saj ti delo opravijo v sklopu rednega dela. Smrti zaradi žice ali ograje do zdaj niso zaznali, prav tako pa zaradi nenehnih množičnih pritiskov morebitnih odstranitvev ograj ne načrtujejo.

Državna odlikovanja so prejeli trije zdravniki

Predsednik republike Borut Pahor je podelil državna odlikovanja posameznikom s področja zdravstva. Red za zasluge so prejeli zdravniki Aleksander Merlo, Marko Noč in Aleš Blinc. Direktor postojnske porodnišnice Aleksander Merlo je odlikovanje prejel za vrhunsko strokovno delo in uvažanje novih uspešnih pristopov na področju porodništva. V uradu predsednika so v obrazložitvi odlikovanja zapisali, da se je Merlo vedno znal odzvati na želje porodnic, parov in družin, postojnska porodnišnica pa je postajala zgled za druge, ko je kot prva v Sloveniji uvedla porod v vodi in še številne druge novosti. Priznanje za vrhunsko strokovno in znanstveno delo na področju intenzivne interne medicine in »glasno skrb za delovanje zdravstva« je prejel predstojnik kliničnega oddelka za intenzivno interno medicino v Univerzitetnem kliničnem centru (UKC) Ljubljana Marko Noč. Red za zasluge je prejel tudi predstojnik kliničnega oddelka za žilne bolezni UKC Ljubljana Aleš Blinc, in sicer za vrhunsko strokovno in znanstveno delo na področju srca in žilja ter za velik prispevek k preventivi in razumevanju teh bolezni.

PISALI SMO PRED 30. LETI

Na prvi strani drüge številke Porabja (30. januar 1992) je Karel Holec piso o zgodovini števanovske fare: »Inda svejta, da so števanovske fare ustanovili (megalapították), so se sé držale vasi: Števanovci, Otkovci, Verica, Sakalovci, Slovenska ves. Kak je živelo lüstvo, da še fare nej bilau, kama so odli k sveti meši, si leko samo zmislimo. Zato ka nikše dokumente ne najdemo, ka bi v toj krajini kapejla bila. Mogauče je, ka je lüstvo v sausadno fare (Traušče) odlo. Tjelko lejť je ves stara? Papirge pravijo, ka je toj v XIV. stoletji že naseľbina (település) bila. Cistercijanec Elek Kalász piše: „... tau je gvüšno, ka da je Marija Terézija zapovejla, ka morajo biti škofije (püšpekije) pa je János Szily grato škof v Sombotelu, so ustanovili 8 nauvi (h) far, med njimi števanovsko.« Istina, ka je tarbelo 10 lejť čakati. Dapa da je škof tii odo, je vido, ka je fara potrejbna. Tak je števanovska fara kraj prišla od Traušča. Za prvoga župnika (popa) so djali JÁNOŠA MARIČA. On je začno zidanje cerkvi. Matično knjigo (anyakönyv) je začno voditi od 1785. leta. Material pa zidare k zidanjji je dala monoštrska fara, lüstvo v vesi je pa pomagalo z delom pa foringo. Tau, ka je tarbelo dosta delavcov, kažejo 2 m kuste stané. Cerkev je duga 37 m, šurka 12 m. Ka so gospaud meli völke bridje (skrbi), leko vejmo od tauga, ka so samo 5 lejť ostali v Števanovca. 1790. leta so odšli na G. Senik. Za gospaudom Maričom je prišo Štefan P. Hüľ, steri je lado sam 5 let organiziranje. Dosta je delo na cerkvi György Küzmič, steri je ostal pri nas do svoje smrti, 27. februara 1810. Njemi se dosta leko zavalimo. On je dau vlajati dva zvona v Köszeu. V njegovom cajti so postavili stari oltar. Za Küzmičom je prišo Matjaš

lvanóczy. Njega si moramo zapaumniti zavolo toga, ka je v njegovom cajti bila prva birma v Števanovca (leta 1829). Na steni cerkvi najdemo marmorno (márvány) tablo njemi v spomin. Od tistogamau pa do gnes je fara mejla še 12 župnikov: ŠTEFAN ŠČAVNIČAR je živo v Števanovca od 1869. leta do

umetnosti in slovenskega knjižnega jezika ne bi bilo slovenskega naroda in ne lepe slovenske dežeľe s pokrajinami med Sočo, Savo, Dravo, Muro in Rabo. Ta praznik smo praznovali že velikokrat. Toda današnje praznovanje je izjemno. Slovenija prvič praznuje ta znameniti dan kot svobodna in neodvisna

slovenski živelj v Porabju.« O tom, kak je odo friškat, je piso sedmošolec Gabor Wachter z OŠ Gornji Senik: »Zazranka sa rano gorstano. Üšo sa po borojco pa po vodau. Po tistin sa üšo k sausedi in sa cingo. Da so oprli dvera, sa začno. „Zdravi bojte, friški bojte, v eton nauwon leti, dosta vina, dosta kriija, vse zavolé, düšno zvaličenje pa največ.“ Saused mi je dal 100 forintov pa je pravo, aj den v künjo. Tan so meni dali malo vina, ali nejsa vzeu. Išo sa k stari mamici. Babica je še spala, ge sa jo zbüdo. Babica je brž gorpotegnila nikši gvant in je oprla vrata. Ge sa pá začno mojo pesmico, in sa z vodau babico dobro pofriškal. Eno stotko mi je ona zatok tö dala. Da sa že pau vesi zopojdo, sa srečo mojoga padaša, Andraša. On je že 1500 forintov emo. Po ten sva dva ojdla friškat. Da sa domau prišo, mamico in očeta sa tö pofriško. Po tiston sa se preobleko in sa začno šteti pejnaze. Skor trigezero forintov sa vkup pobrau. Dobro bi bilau, če bi dostakrat bilau nauwo leto!«

V rubriki ... do Madžarske pa smo leko pršteli, kak je Ferenc Jožef Nagy, minister za narodnosti, ob priznanji slovenskoga in rovaškoga rosaga gorprimo predstavnike Zveze Slovencev in Zveze Hrvatov na Madžarskem: »Predsednik Zveze Hrvatov na Madžarskem Đuro Frankovič se je zahvalil za čestitke in za požrtvovalnost madžarskega naroda pri sprejemanju in oskrbi hrvaških beguncev. Po mnenju gospoda Frankoviča je ta pomoč dobra podlaga za prihodnje sodelovanje in dobrososedske odnose. Jože Hirnök, predsednik Zveze Slovencev na Madžarskem, je v svoji zahvali izrazil upanje, da bo priznanje Slovenije pozitivno vplivalo tudi na položaj Slovencev na Madžarskem.«

Vküppobrala: Silva Eöry

Števanovska cerkev na naslovnici iz leta 1992

1894. leta. V njegovom cajti je bila zozidana šaula (kaulak leta 1882). 1894. leta je fara prejkzeu KÁROLY FODOR. On je začno pisati zgodovino (történetét) fare. Od njega vejmo, ka so k cerkvi vcuť zozidali šekreštijjo (zakristijjo). 1893. leta so dobili dva nauwa zvona. "Károly" je vago 10 mejtrov, "Jožef" pa 281 mejtrov. Prva bojna je obadva »odnesla«. 1895. leta je posvečal nauvi oltar redovnik Károly Hann. Naslednje tri pokojne župnike se še starejši gvüšno spaumnijo. Tau so bili Štefan Kocjan, Štefan Deli in Lajos Markovič, steri je 44 lejť kazo pauť lüstvon k baugi.«

Pred slovenskim kulturnim svetkom je neka misli zapiso dr. Karel Gadanyi: »Slovenska kultura je dokaz, da je bila prav ona tista, ki je slovenskega nesvobodnega človeka skozi stoletja budila k upornosti, dvigala njegovo narodno zavest in ponos, ga učila spoštovati materni jezik in gojiti ljubezen do domače zemlje. Brez upornosti, vzgojenosti,

država. Pot do nje pa je bila dolga in posuta s trnjem. Zato so upravičeno ponosni vsi Slovenci v Sloveniji, na Madžarskem, v Italiji in Avstriji ter povsod po svetu. Slovenska kultura je enotna, del skupnega slovenskega kulturnega prostora in del svetovne kulture, del vseh nas, ki si prizadevamo, da bi z njo seznanili vse druge narode in ji dali ustrezno mesto v svetovni kulturni zakladnici. V svoji zgodovini je dal slovenski narod pomembne osebnosti tako v likovni umetnosti, glasbi, pesništvu kot tudi v znanosti, na njihove dosežke je lahko upravičeno ponosen. Želeli bi, da bi duh 8. februarja pripomogel k utrditvi narodne zavesti pri vseh zamejskih Slovencih, tako tudi pri Slovencih na Madžarskem, pa tudi k negovanju maternega jezika in slovenske kulturne tradicije. Naj bo to dan preroda. Možnosti za to so dane tu in tam, samo izkoristiti jih je treba. Ob tem prazniku te pozdravljamo, Slovenija, pozdravljamo pa tudi pridni

(NE)VÖRNI NEMCI?

... DO MADŽARSKE

Nej davnik so v Šoproni svetili 100. oblejtnico referendumu, na šterom se je lüstvo v varaši in ausmi okauliški vesnicaj odlaučilo, ka mesto Avstrije ostane na Madžarskom. Na srejdj lanjskoga decembra se je dosta gučalo od toga, ka je Šopron »varaš vörnosti«, malo menje pa o Nemcaj, šteri so leta 1921 svoj glas ranč tak za Vogrsko oddali, donk pa so mogli kisnej dosta trpeti.

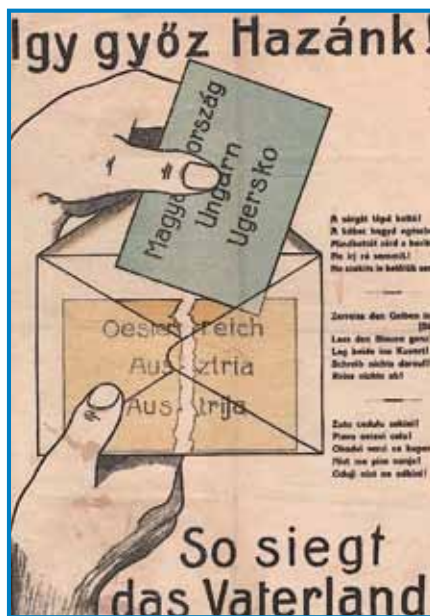
Prva, kak liki bi se spravljali s

1921, v varaškom frtali Brennbérgbánya 15. decembra, v vesnicaj Fertórákos, Ágfalva, Sopronbánfalva, Harka, Balf, Fertóboz, Nagycenk in Kópháza (rovački Koljnof) pa 16. decembra. Na referendum so leko šli tisti moški in ženske, starejši od dvajsti lejt, šteri so se v tajoj krajini naraudili ali že pred letom 1919 tam živeli. Vsakši, šteri je želo svoj glas dojdati, je daubo edno parvico. Gda je tau na den referen-

duma gorpokazo, so ma dali dva farbasta papéra in eden kopert. Če je sto svoj glas za Madžarsko dati, je mogo sivi list cejloga, žutoga pa vtrgnjenoga v kopert djasti. Na papér so imeni dvej rosagov gorspisali v vogrskoj, nemškej in rovačkorejčji. Žuti list je biu dosta kujši, tak so v komisijaj včasik čüli, šteri papér je nekak vtrgno.

V Šoproni je tistoga ipa živelo 48 procentov madžarsko-

ma« ali »najvörnejši varaš«. Té referendum je biu edina prilika, gda je Madžarska po prvoy svetovnoj bojni dosegnila, ka so gi nej krajvzeli eden vekši varaš – tau pa v krajini, gde je vküper živelo več narodnosti. Nemci na Vogrskom so bili trnok prauti toma, ka bi Šopron z okaulicov krajzakapčili, vej bi pa tak zgibili dosta lüstva z nemškov maternov rečjav in bi se bole brž asimilerali.

Propagandni plakat v trej gezikaj z decembra 1921 – sivi papér za Vogrsko, žuti za Avstrijo

»Požarni törem«, simbol Šoprona – pri njevoj novej so »Dveri vörnosti« prejkdali oktaubra 1928 (foto: Fortepan / id. Konok Tamás - 1943)

tauv šopronskov narodnostjov, poglednimo si, ka se je tistoga ipa godilo v severozahodnom kotej našoga zmenjšanoga rosaga. 4. juniuša 1920 so v Pariži podpisali trianonški mér, šteri je té varaš ranč tak k nauvoj avstrijskoj Gradiščanski (Burgenland) cujzakapčo. Na konci augustuša 1921 bi mogli Madžari začniti vösprazniti krajino kauli Šoprona, de so pa domanji štanderge zgrabili pükše in stavili avstrijske čapate. Če rejsan so se té mladi večkrat flajсно prautipostavili tihinskoj sodačiji – ništerni drügi madžarski röbeliške pa so na Gradiščanskom celau sam svoj rosag, tzv. »Banovino Lajta« vözglasili –, je mogla Vogrska na srejdj oktaubra nutprivoliti, ka vöspišejo referendum o bodaučnosti šopronske krajine. Lüstvo v Šoproni je svoje glase leko dojdalo 14. decembra

ga in 48 procentov nemškoga lüstva. Voditeli varaša in intelektualci pa so se vöšaulali v Budimpešti in bili vörni do Madžarske. Lidgé z nemškov maternov rečjav so za svojo domovino ranč tak Vogrsko držali, zatok je nej čüdno, ka je v Šoproni svoj glas za Madžarsko oddalo više 72 procentov lüstva. V vesnicaj Fertóboz, Kópháza in Nagycenk so tö želejli ostati, zmejs pa so v drügi pet vesnicaj odebrali Avstrijo.

Na referendum je prišlo skoro 90 procentov vsej upravičencov (jogosultak), in gda so vse vküprešteli, se je pokazalo, ka sta se za Madžarsko odlaučili dvej tretjini cejloga lüstva. Avstrija je nej pripoznala té rezultate, de je pa več nika nej mogla. 1. januara 1922 so krajino prejkdali Vogrski in Šopron je 14. decembra 1922 daubo ime »Civitas fidelissi-

Donk pa je v »varaši vörnosti« med oböma bojnama dosta krat naprejprišlo pitanje o vörnosti Nemcov. Po novinaj so tistoga ipa večkrat pisali, ka so bili Nemci »kolektivno nevörni«, če rejsan je na referendumu svoj glas vsikši na skrüma dojdau. Tau je bilau že matematično tö naaupek: če brodimo, ka je vsakši Madžar svoj glas za Madžarsko dau, te je tö moglo staro domovino odebrati eške najmenje polonje šopronski Nemcov.

Od začetka 1930-i lejt se je vsikdar bole zdigavo Dajčland, naprej so prišle pangermanistične ideje. Na Vogrskom so furt večkrat hujštrivali prauti domanjim Nemcom, ništerni v Budimpešti so celau gučali, ka je Šopron ranč nej vogrski varaš. Začnili so diskriminirati nemške kulturne inštitucije, nazaj so potiskali domanjo nemško politiko.

Za tau so dosta včini štandérge rudarske akademije s Selmechánye (gnes Banská Štiavnica), šteri so svojo šaulo leta 1919 z mladoga češkoslovaškoga rosaga prejk v Šopron prinesli. Uni so stavili avstrijske čapate augustuša 1921, uni so organizerali propagando pred referendumom tö. Rudarska univerza v Šoproni je nosila zastalo madžarske identitete, v varaši z več narodnostmi so štandér-

ge sebe držali za stebre vogrskoga naroda. Nej so pa samo Nemce gajdlali, liki vsikdar bole Židauve tö.

Leta 1938 je Dajčland požro Avstrijo, tak je grato Šopron bližanji saused Nemškoga rajha. Lidgé so se zavolo narodnostnoga karaktera varaša bodjali, ka nji tö pogutne nemška premauč. V Šoproni so vse narédili, ka bi z Nemcov Madžare napravili, krepše je gratalo gibanje »levente«

za mlade sodake, nemška držinska imena so prejkspisali na vogrska.

Po drügoj svetovnoj bojni so vse Nemce na Vogrskom zglasili za kolektivne krivce za veuko morijo, zatok so v leti 1946 vnauge vöodpelali. V Šoproni je tau bilau zavolo toga tö problematično, ka je med več gezero deportéranimi gvüšno bilau sploy dosta takši Nemcov (ali njini držinski članov), šteri so na referendumu decembra 1921 odebrali Vogrsko.

»Den vörnosti« držimo na Madžarskom 14. decembra, v »varaši vörnosti« pa so cejlo lanjskoletomelijubilejne programe. Nej bi pa smeli pozabiti na tisti več gezero Nemcov, šteri so pred stau lejtami svoj glas ranč tak dali za tau, aj Šopron ostane eden varaš na Vogrskom.

-dm-

Pedagoški delavci se pripravljajo na stavko

Sindikata pedagoških delavcev (Sindikata pedagoških delavcev in Demokratični sindikat pedagoških delavcev) pripravljata opozorilno stavko za 31. januar, če se vlada ne bo ukvarjala s krizo, ki jo doživlja javno šolstvo na Madžarskem. V svoji peticiji so zapisali, »da so plače v javnem šolstvu na nivoju zagotovljenih minimalnih plač, pogoji so vse bolj tragični, vlada smatra javno šolstvo kot prostor za varstvo otrok. Večina pedagoških delavcev ima dnevne težave s preživljanjem, veliko jih ima tudi stanovanjske probleme. Ob mizernih plačah (lanska povprečna plača učiteljev je znašala bruto 420 tisoč forintov, plača učiteljev začetnikov pa bruto 262 tisoč forintov) država noče plačati niti nadur pedagoškim delavcem.« Sindikati imajo za tragično tudi pomanjkanje delovne sile, saj neprimerni pogoji odvrčajo mlade, da bi se odločili za poklic učitelja. Medtem ko je v šolskem letu 2017/18 začelo delati v šolstvu kakih 6000 novih pedagogov, se je njihovo število do leta 2020/2021 znižalo na 2000. Skrbi jih tudi to, da javne šole za nadomeščanje manjkajoče delovne sile vse večkrat zaposlujejo učitelje brez izobrazbe.

Sindikati so že lani jeseni najavili, da bodo ustanovili stavkovni odbor za reševanje problemov v javnem šolstvu. Po neuspeh usklajevanjih s šolskim resorjem so napovedali opozorilno stavko za 31. januar. Če se vlada tudi potem ne bi primerno ukvarjala s to tematiko, bomo 14. marca prekinili delo za nedoločen čas, so napovedali pedagoški sindikati.

Ministrica za pravosodje kritizira

Ministrica za pravosodje Judit Varga meni, da je zahteva več kot 60-ih evropskih poslancev, naj ustrezen organ Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE) strogo kontrolira parlamentarne volitve na Madžarskem, neupravičena. Po njenem mnenju je v tem pismu precej nerealnih in lažnih očitkov o demokratičnosti in čistosti volitev, ki bodo 3. aprila. Ministrica meni, da je namen poslancev, da bi vplivali na izid volitev.

Velko darilo

Margita Korpič v Varaši živejo, depa v Števanovci so se naraudili pa gorrasli v velkom srmastvi. Zato ka so nej meli očo, mati go je sama ranila s tisti pejnaz, ka so na gazdiji prisljučili. Zavolo toga, ka so srmacke

Za Margito Korpič je bilau najvekšo darilo od življenja, ka je dobroga moža mejla

bili, dosta so trpali, dostakrat je sram bilau. Depa gda so se oženili, potistim je že vse bola lepšo pa veselo gratalo, najbola te, gda so se mlajši naraudili. Dobroga moža so meli pa dobre mlajše majo, tau je za njé najvekšo darilo bilau od življenja.

- *Tetica Margit, včara ste meli, držali rojstni den, smejm vas pitati, kelko ste stari?*

»Včara sem sedemdesetosem lejt stara gratala, depa nika smo nej svetili, telko samo, ka so me mlajši pozdravili. Tau je odtistoga mau tak, ka ne držimo nikanej nej na rojstni den pa nej na imena den, ka je moj mauž Feri mrau. Brezi njega smo nej steli pa bi se že ranč nej mogli tak veseliti, kak te, gda je še z nami bejo.«

- *Tau mena povejte, zdaj da ste sedemdesetosem lejt stari gratali, če nazaj mislite, ka je bilau dobro pa ka je bilau slabo v vašom življenji?*

»Tak ti povejm, kak je bilau, mena je tau spoj lagvo bilau, ka sem brezi oča

gorazrasla, tau je mena najvekša trauma bila. Mati je naja sama fejest težko gorazranila, ona je nej dobra nodjé mejla, zavolo toga je nej mogla delat odti. Doma s svojim bratom sta mela krave, svinje pa gröjnt sta

delala pa te s tauga so nas tadržali. Gröjnt smo tü samo tak meli, ka tvoj oča je nam dopüsto, ka leko njegvi števanovski grünt delamo. Tak ka dja sem v velkom srmastvi gorarasla. V gimnazijo sem vsakšiden pejški odla v Varaš.

Z zdaj že pokojnim možaum

Od tauga mantranja so me Konkolič Vendel bači vöpomogli, oni so mi tana pravli, aj me goravzemejo v kolegium.«

- *Kelko je vas bilau mlajšov?*

»Dva sva bila z bratom.«

- *Te zdaj bola od tauga mena pripovejdajte, ka je bilau dobro pa lejpo v*

življenji vašom.

»V gimnazium odti pa se včiti mena je spoj dobro bilau. Samo telko mam žalost, ka še gnesden me tejši pa naprejprinesem, ka sem mejla edno tašo barcetkorco (profesorico), stera mi je v prvom klasi tau prajla: „Vejš ka, Margit, prvin se navči vogrski pa te potistim poj nazaj v prvi razred.“ Tau je mena taša trauma bila, ka zavolo toga moji mlajši ne vejo slovenski, vse razmejo, depa ne gučjo. Dja sem se te tak odlaučila, če mo deset mlajšov mejla, te je tö vogrski navčim najprvin, zato ka če do se tadale včili, te ne zopojdijo tak kak dja, vedli do redno vogrski gučati. Z Gorejnoga Senika je bejla Erika Bedoč, müva sve vtjüpar sejdle, ona je tü Slovenka bejla. Drügo leto je ona že ranč zavolo toga, ka so z nami Slovenci tak grdo gučali, več nej prišla. Depa tej drügi dijaki, steri so z menov vtjüpar odli, so name vsigdar malo dolagledali

pa kraj so se držali, zato ka sem Slovenka bejla.«

- *Tistoga reda je vsepovedik tak bilau, ka so dolagledali Slovence?*

»Nej vsepovedik, tam, gde je delati trbelo, tam nej. V ciglencaj je največ Slovencev delalo, zato ka je žmetno delo bilau. Slovenci so vsigdar fejest delavni pa flajs-

ni bilej, zato so je radi meli na repi tü. Dja sem že mlada začnila delati, ranč tak

Margita kak gimnazijka varaške gimnazije

kak vsi drügi moji vrstniki. Gda je nej bejla šaula, te sem na gazdaság odla delat, tam sem za piti vodau nosila po mazevaj pa po njivaj. Tak sem si malo niše pejnaze zaslüžila pa te sem si leko gvant tjöjpila.«

- *Vi ste tau čütili, ka ste srmak?*

»Pa vejš, gda sem vidla, ka drügi lejpi gvant majo, dja pa nej, ali gda sem v kolegiumi (dijaški dom) bejla pa sem nej mogla v mozi (kino), zato ka sem nej mejla pejnaze. Gda me je ravnateljica pitala, ka dja zaka nédem, vejš, kak me je sram bilau, gda sem tau prajla, zato, ka dja nejman pejnaza. Gda je ona tau čüla, te je v žepko segnila pa mi v roke dala pejnaze, tak sem si te dja tö leko film poglednila. Depa bilau tašo, ka so drügi mlajši tak po fileraj vtjüppobralli pejnaze na mozi. Vejš, ka tašoga reda sem čütila, ka sem srmak.«

- *Ka mislite, prvin je več dobro lüstvo bilau kak zdaj?*

»Ne vejm, depa bola so pomagali eden drügoma kak

zdaj, tak mislim. Dja sem zdaumi tak nika nej mogla čakati pomauč, zato ka mati nej mejla. Vejš, kakšno veseldje je mena tau bilau, gda sem že dja do tistoga mau prišla, ka sem leko pomagala drüгим. Gda sem najprvin leko dala, te sem čütila, ka rejsan je tak, ka nej samo dobiti, dati je tü dobro. Dja sem še gnesden tak, ka koli me prosijo, dja s srca dam.«

- *Te mate vesel-dje zavole, nej?*

»Mena je veseldje dati, veselim se tauma, ka dobre mlajše mam, steri se brigajo zame, steri so vsigdar paulak pri meni, depa tauma se tö fejest veselim, ka sem tašoga dobroga moža mejla. Najvekšo veseldje je pa vejn tau bilau, ka sem svoji materi leko dala, pomagala, gda je starejša bila. Tašoga reda je ona vsigdar djaukala pa prajla, kak njau fejest srce boli, ka ona mena nej mogla dati, te gda bi mena najbola trbelo. Tašoga reda sem dja vsigdar prajla, ka nikanej baja, mena je tau veseldje, če dja teba leko dam.«

- *Vi ste od življenja, gda ste starejši gratali, nazaj dobili vse tisto, ka ste v mladi lejtaj nej meli.*

»Vejn je Baug tau vido, kakšni srmak sem bila, pa zato mi je tašoga moža dau, steri se je trno fejest skrbo za družino, kak za mlajše, tak zame. Spoj lejpi 55 lejt sva vtjüpar doživela, tau velka sreča bila pa velko darilo od Boga.«

Karči Holec

PRIPOVEJSTI OD STARI SLAVOV

Kak smo obečali, tadale mo po staroslavski imenaj prekapali. V njivi tradiciji so mlajšom tam do desetoga leta eške eno ménje dali, stero je njivo istinsko menje vöminilo. Najbole sta dvej poznani. Prvo takšo je Nejmoj, drugo pa Nejljub. Čüdno se čüje, ka svojomi sinej ali čerki ménje daš, s sterim povejš, ka je nej tvoj ali pa ga ne lübiš. Depa ta šega samo eno funkcijo ma. S tejm, ka so takša lagva imena njim davali, so ji obraniti škeli, aj kaj lagvoga na nji ali nut v nji ne pride; demoni, lagvi dühovi pa vse takše. Vörvalo se je, če dejte stariške neškejo meti, ga radi nej-majo, vse tau lagvo na njega ne pride. So pa vözraščeni tó kakšo takšo nej najlepše ménje meli.

Črt pa vsi njegvi

Že vejmo, ka zavole stari slavski rejči se je pozabilo, se ji več ne guči. Ena takša rejč je črt, iz steroga je moško ménje tó prišlo. Črt lagvoga düha, lagvo volo, sovraštvo znamenüje. Iz Črta ménje Črtomir vöpride. Ja, nika dobro ne znamenüje. Za takšnoga človeka leko povejmo, ka mir na nikoj dejva, ga neške meti, ka vničava. Tau ménje guči, leko ka tisti, steri takšo ménje nosi, je vcejlak dober dober človek gé. Nin stau lejt nazaj so v kakši slovenski krajini rejč črt eške poznali. »Toga človeka so vsi črtili,« so vejdlj prajti. Gnes bi prajli: »Toga človeka so vsi na red gemali.« Bole matematično povejdano bi tau tak vögledalo: črtiti se=koriti se. Eden najbole poznani literarni junakov je že dugo Črtomir gé. France Prešeren je verš Krst pri Savici napiso. V toj velkoj poemi se Črtomir s svojimi slavskimi bratami za svojo staro vörvanje s krščansko soldačijo bije. Na konci se vse ovak obrne, kak bi un škeu. Vsi njegvi so bujti, Črtomir na svojo smrt brodi. Sam sebe šké bujti. Depa, spomin pa lübezen do Bogomile ga od toga odvrneta. Una je že krščanstvo za svoje vörvanje vzela, za njau eške Črtomir tau naredi, če tak bole na kratko vsevküper povejmo. Po zadnjon štenjej lidi, je v Sloveniji 290 Črtov živelo.

Če pa smo že pri Bogomili bili, stera je bogej mila, eške druga imena, stera v sebi boga nosijo, poglednimo.

Kak žensko menje Bogomila moško menje iz toga tó vöpride. Bogomil se takši moški zové. Po tejm je nej samo ženska baugi mijla bila, z moškim je ranč tak leko bilau. Skur gnako se Bogomir čüje. Baug pa mir sta v taum imeni nut djani-va. Mi bi tomi po domanje Božimer prajli. Tau je veliko vüpanje, ka baug leko mer dá. Pri nas se tau gnes povej, gda človek po žmetnom deli domau pride pa povej: »Tak, zdaj mo obed emo po tejm pa boži mer škem meti.« Malo ovak pa se Bogdan ali pa Bogdana čüjeta. Bog-dan sta dvej rejči. Depa tista druga ne znamenüje dneva. Dan po staroslavski kak dar moramo razmiti. Tak sta Bogdan ali pa Bogdana boži dar, steri je od boga prišo. Tau ménje so zvekšoma čerkan pa sinauvom po tejm davali, gda sta stariša dugo nej mogla mlajšov meti. Poklanjala sta se zdaj enomi, drugomi, tretjomi pa eške steromi bogej, dokejč se dun nej zgodilo. Ja, boži dar je v ram prišo. Ranč o tejm eno drugo menje par-povejda, Božidar se zové. Pri bogej si moramo eške neka drugo pogledniti. Z rečajuv bog se ena vüpanja puna rejč začne pa njena sestra tó. Poglednimo si

kak tau dé: bog-ati, tadale pa boga-stvo, boga-tija. Pri vsejm tejm ne pripovejdamo od bogastva v buksi ali

Črtomir se je dau okrstiti zavolo lübezni do Bogomile

o kakšom drugom materialnom bogastvi. Od bogastva v glavej, od bogastva,

Srbski kral Uroš I. je kcuj eške krščansko ménje Štefan emo. Tau nam pripovejda, ka je že kristjan biu. Tau na kejpi tó leko vidimo

ka komi pomoreš, njemi daš, ka njemi trbej, pripovejdamo. Zdaj smo že bole skrak toga, ka bog ali baug znamenüje. Ja, ma mauč, un vej naprajti, je mauder, je batriven, je milosten-milostlivi, je bog-ati.

Bitje, bojna pa vse takše
Vejmo, bitja pa bojne so indasvejta življenje od zibeli do smrti ravnale. Tak nej čüdo,

ka rejsan zavole imen geste, stera tau v sebi nosijo. Eno takše trno poznano menje je Bojan, pripovejda pa od bojne. Zaprav, Bijan je tisti, ka se v bojni bije. Takšo ménje so pojbi dali, za steroga so vörvali, ka de se v bitkaj pa v bojnaj srcon pa düšo vedo biti. Ménje Vojan je z Bojanom v žlati gé. Pri eni Slavaj so bojna prajli, pri

eni drugi pa vojna. Vojna se bojni v slovenskoj rejči pravi. Demo tadale eške kakšo

takšo ménje ziskemo. Boris je eno takše. V njem se leko rejč boriti čüti. Znauva malo matematika: boriti se=biti se. Gvüšno, ka takšo žensko ménje tó geste, v sterom bojno ali bitje leko najdemo. Skrak pri Bojani Bojana stodji. K Vojana ali Vojkona Vojka se postavi. Steri trno rad na bojno dé, se Radivoj zové.

Človek, steri vse tau piše skrak Mikija, menje Milivoj ma. Tej Milivoj se nej bi trno rad bojno, zatoga volo je tau mili vojak.

Eške zavole bi je leko najšli, mi si pa enoga poglednimo, steri je nej samo na eno bojno odišo, depa njegov menje

nam vcejlak neka drugoga pripovejda. Ka je na traun leko vseu, se je eške z bratama za njega bojno. 980. leta je grato velki knez Vladimir I Kijevski. Ja, v Kijevi je najbole prejgen biu, po tejm pa se je za prejnoga cejle Rusije dau vözglasiti. Ka si je na traun doj vseu, je svoje pogan-ske brate pa sestre na velki začno vmardjati. Na velki je s krščanskim vörvanjom začno, dugo, dugo je zavolo toga zemla krvava ostanola. Depa njegov ménje Vladimir nam od mira, od mejra guči. Tisto prvo, ka vlad(i), vladati znamenüje. Od toga smo že v vaši pa naši novinaj pisali, vladar je človek, steri je više vsej drugi lidi, kak so časarge, krali pa knezi. Ranč Vladimir, steri bi v mejri mogo na trauni sejdeti, je vnauga bitja vküper napelo.

Ur(oš)

Na konci si trno staro ménje poglednimo, stero eške gnesden živé. Po slejgnjom štenji lidi je v Sloveniji 6962 moškov živelo, ka ménje Uroš nosijo. Depa mi škemo enoga drugoga Uroša gor obiditi.

Kral Uroš je velki kral biu, zvün toga dober diplomat tó. Srbijo je za velko pa krepko naredo. Že sedemdeset lejt po tejm so Srbijo Türki začnili na nikoj devati. Depa mi eške moramo tumačenje Uroša naprej vzeti. Ur-oš, se tau menje na dvauje deje. Ur gospodar znamenüje, tau je tisti človek, steri dosta lidi pod seuv ma. Po njem se srbski v-raš Uroševac zové. Od trno staroga slavskoga imena pripovejdamo. Vejmo, ka po madžarskoj šegi naprej -ur na kraji rejči pride. Sto je »ur« prvi naprej vzeu, zdaj nemo diskutejrali. Istina pa je na, ka stari Slavi so se prva kak pa vogrsko plemena v Evropi naselili.

Miki (Milivoj) Roš

MI SMO VSIKDAR VESELI BILI, SMO SIR SPEJVALI

Marijana Kovač, po dekliškom Šulič, po domanjom pa Rovatina z Gorenjoga Senika, živé že od svoji mladi lejt v Monoštri. Svojo aktivno delo za slovenstvo, za slovensko rejč pa kulturo je redno začnila, gda je v penzijo prišla. Volo pa priliko je dobila pri Drúštvu porabski slovenski penzionistov, gde je že douga lejta kak podpredsednica en največši steber drúštva.

»Ge sam 2005. leta v avgustuša úšla v penzijo. Pa té je naša mama že nut bila v drúštvu pa dostavse mi že gučala, ka vse delajo, kama vse odijo, kak dobro se družijo. Pa sam ge tašno volau dobila, ka sam kumar čakala, aj leko ge tó nutrik staupim. Pa že za en mejsec sam leko úšla na Dolenji Senik, gde je biu en dober piknik. Ge sam se tam tak dobro čútila, ka sam nej stejla domau titi. Tisto druženje, tiste stare pesmi, kak gda sam mlada bila, ka smo na veselice ojdli! Leko povejm, ka štirideset lejt minaulo, ka sam tisto znauvič leko preživela. Kumaj sam čakala, aj božič pride, tisto pá trno dobro bilau. Tau pa nej pitanje, gda je prišlo drugo leto pa na fašenek smo se pripravljali, ka sem vcüj bila. Pa od leta do leta vse več lejpi pa dobri programov smo leko pdoživeli. Tistoga ipa nas trno dosta bilau v drúštvu, trno fajm je šlau. Tak brodim, ka v taum življenji teuko nam tó odi. Smo dugo lejt delali, zakoj bi se pa na starejša lejta nej leko družili, veselili.

Na srečo s(m)o pri drúštvu brž vpamet vzeli, ka ona s svojim znanjom leko pomaga vküp držati pa ravnati penzioniste. »Nej sam bila tri lejta v drúštvu, té sam že vodjam varaški penzionistov pomagala, pa sir več, ka sam mogla. Pa te prišo taši čas 2013. leta v djeseni, zakoj volo so me prosili, aj za kratek čas

vzemem delo predsednice. Nej sam stejla vzeti, depa mogla sam porazmeti pa pomagati rejšiti problem. Fejs sam čakala, aj leko prejkvzeme Klara Fodor; potistim so me pa zaprosili za podpredsednico. Pa od tistogamau sam eške itak tau. Škoda, ka prejšnja predsednica dojavla, müve sva se fejs-fejs dobro porazmele. Edna na drugo sva poglednile, müve sva že znale, nej trbelo vöpovedati, ka škeve. Znale sve vküper delati, poštiüvale sva se. Leko povejm, ka meni tisti sedem lejt, ka sem z njauw delala, veseldje bilau. Vü pam se, ka z nauwo predsednico Marijano Fodor va ranč tak dobro tadale delale.«

Marijana Kovač (Rovatina) je od leta 2014 podpredsednica Drúštva porabski slovenski penzionistov

že dvanajsto leto. Trno rade smo, če nas kama pozovejo, ka leko notapokažemo lejpe indašnje porabske pa druge

slovenske plesse. 2020. leta smo svetili deseti jubilej. Pauleg epidemije smo mi v zadnjom časi tü menje

leta smo penzionisti meli piknik na Verici, gde nas je v enom tali programa dosta vküp stanilo spejvat. Tak smo sprajli potistom vküp pevce za skupino, včila nas je naša članica Vera Gašpar. Zdaj nas je 15, mamu nauwoga mentora iz Slovenije, dobro nas vči. Nam je včasik malo težko, ka mi te pesmi tak znamo, kak smo se ji v mlašeci lejtaj navčili, zdaj moramo pa malo ovak, kak je tau dojnapisano. Hvala Baugi, zdaj smo se že vcuj vzeli. Zatok tó, aj mladi čüjejo, ka smo mi prejkvzeli od svoji starišov, ka je tau lejpo pa veselo. Aj dobijo volau pa tadale nesejo, najbolje pa aj se materna rejč ne zgibi.«

Njeno žmano seničko rejč smo leko čüli na odri tü, gda je špilala v skupini Slovenske zveze Nindrik-indrik. »Ge sam nikšo formo nej stejla, si me ti na njé vzela. Pravla sam, ge tau v sebi nemam, vöstaniti na oder pa gučati. De si mi pa nej njala mer pa leko povejm, ka sam se vcuj vzela pa mi je zdaj že malo žau, ka ne špilamo tadale. Pet lejt smo špilali, dobro je bilau, dobra družba je bila.« Marijanatrnoflajnsneprste ma za tašno delo, ka z rokami redimo, ustvaurjamo, pa ma dobre ideje, je fejs kreativna ženska. »Ka je pravica, me je mamá dostakrat vcuj gnala, aj ji pomagam

papirnatu rauže redti, una je tó dosta na razstave odla. Pomagala sam ji, de sam pa tau nej trno rada delala. Depa v službi v psihiatrični špitalaj smo mi tó vsikdar nika z rokami delali z betežniki vred, okrase na stole ali stené. Prejdjen nas sir hvalo, ka če so kakšni lücki priši s Pešta ali odkeckoli, so ji sir na tisti štauk gora pripelali, aj vidijo, ka vse

delamo z betežnikami. Pri znanje sam tó dobila zatau, ranč nej malo. Pri drúštvu sam pri usakšoj rokodelskoj delavnici vcuj, rada se včim nauwokaj tó. Pomagam delati papirnatu rauže, z mlajši sam tó delala v tabori. Rada delam božične okrase, božične vence. Za tau sam vsikdar frajt mejla.«

Pri drúštvu smo dostakrat nücali ženske, stere so nam na programe za pogostitev spekle kaj domanjoga ali so vküper z mlajšimi pekle. Na Marijano furt leko računamo. »Ja, z veseldjom dem pomagat. Največkrat smo pekle krofline na fašenek, reteše, bilau gda langoš ali pogače. Na božične programe smo medene figice, linzerove figice pekle, na Seniki pa z mlajšimi vküper.«

Marijano briga vse, ka je povezano s slovenstvom. »Rejsan, pa tau fejs držim tó. Gda so varaški vogrski penzionisti kakšne programe meli, ge sam sir taum bila. Zdaj me pa na teuko ne briga, samo tisto, ka Slovenci mamu. Gdakoli sam dobila vabilo, ka Slovenska zveza razstavo ali kaj pripravila, ge sam sir tam bila. Ge tau na veuko držim, če Slovenci kaj mamu, leko so tau programi ali radio, novine, ge tisto poštiujem. No pa ka eške trnok rada mam, ka mamu slovensko mešo na mejsec gnauk, ge sam sir tam. Tisto je čüdivito gé, lepau slovenski spejavjo, lejpa prédga je gé pa lepau molimo v svojoj maternoj rejči.«

(Kejp na 1. strani: Marijana z Ljudskimi pevci Rozmarin pri Drúštvu porabski slovenski penzionistov, steri predsednica je od začetka mau ona. Mentor skupine je Matija Horvat iz Slovenije.)

Klara Fodor

Foto: arhiv časopisa Porabje

Je članica folklorne skupine porabski slovenski penzionistk, stere mentorica je Dragica Kolarič, na harmoniki nji sprvaja Boris Velner; Marijana prva z lejve strani

Marijana je od mladi lejt rada odla na veselice, etak je z radostjov stanila nota plesati v folklorno skupino penzionistk pri Slovenskoj zvezi, stero že dugi lejt vodi tü. »2010. leta smo se ustanovili, tau je tó prejšnja predsednica začnila, una je mejla tau idejo kak sekretarka pri Slovenskoj zvezi. Tomi smo trno rade gé, rade odimo na vaje, rade plešemo zdaj

leko ojdli na vaje pa menje gorstaupili. Ka problemu mamu, tau, ka težko dobimo vcuj nauwe, depa na tom delamo, aj majo volau.«

V svoji mlašeci lejtaj se je doma na Seniki vnaugo lejpi domanji pesmi navčila, stere gnesden z radostjov spejva z Ljudskimi pevci Rozmarin pri Drúštvu porabski slovenski penzionistov, stero od začetka mau ona vodi. »2016.

**SPORED SLOVENSkih
TELEVIZIJSKIH PROGRAMOV**
**OD 28. JANUARJA
DO 3. FEBRUARJA**
PETEK, 28.01.2022, I. spored TVS

6.20 Kultura, Odmevi, 7.00 Dobro jutro, Poročila, 10.05 Ugriznimo znanost, izobraževalni program, 10.30 TV-izložba, 10.45 Čarokuhinja pri atu: Gorenjska, izobraževalni program, 11.00 Čarokuhinja pri atu: Posavje, izobraževalni program, 11.15 Mestne promenade: Rogatec, potopis, 12.00 Globus, informativni program, 12.30 Točka preloma, 13.00 Prvi dnevnik, Šport, Vreme, 13.35 Res čuden kamen: Stvarjenje, dokumentarni program, 14.25 TV-izložba, 14.40 Prisluhljivo tišini, izobraževalni program, 14.55 TV-izložba, 15.15 Mostovi - Hidak, informativni program, 15.55 Otroški program, 17.00 Poročila ob petih, Šport, Vreme, 17.30 Slovenski magazin, 17.55 Duhovni utrip, 18.10 Bacek Jon, risanka, 18.20 Vem! 18.57 Dnevnik, Slovenska kronika, Šport, Vreme, 20.00 EMA freš, finalni izbor, 21.35 OdBita pot: Severna Amerika, potopis, 22.00 Odmevi, Kultura, Šport, Vreme, 23.10 Deveti krog, 0.50 Dnevnik Slovencev v Italiji, 1.15 Dnevnik, Slovenska kronika, Šport, Vreme, 2.10 Napovedujemo

PETEK, 28.01.2022, II. spored TVS

6.00 Napovedujemo, 10.00 Videotrak, 11.10 Dobro jutro, 14.05 O živalih in ljudeh, 14.30 Na vrtu, 14.55 Migaj z nami, izobraževalni program, 15.50 Nordijsko smučanje: Mešane ekipe, svetovni pokal, 17.50 Dvoranski nogomet: Slovenija - Finska, evropsko prvenstvo, 19.20 Rokomet: Polfinale, evropsko prvenstvo, 20.20 Rokomet: Polfinale, evropsko prvenstvo, 22.05 Sakawa, film, 23.30 Zadnja beseda! 0.20 Videonoč

SOBOTA, 29.01.2022, I. spored TVS

6.10 Kultura, Odmevi, 7.00 Otroški program, 10.15 Infodrom, 10.30 Skoraj nikoli, nanizanka, 11.00 Kapucar, 11.15 TV-izložba, 11.35 Tarča, 12.40 Kaj govoriš? = So vakeres? 13.00 Prvi dnevnik, Šport, Vreme, 13.25 O živalih in ljudeh, 13.50 TV-izložba, 14.05 Podjetno naprej, 14.40 Prisluhljivo tišini, 15.00 Čarobna števila - skrivnostni svet matematike s Hannah Fry, nanizanka, 16.00 Rojaki dokumentarni program, 16.30 Na vrtu, izobraževalni program, 17.00 Poročila ob petih, Šport, Vreme, 17.20 Ambienti, 17.50 Zadnja beseda! 18.35 Ozare, 18.40 Kuhar Štef, risanka, 18.57 Dnevnik, Sobotni Dnevnikov izbor, Utrip, Šport, Vreme, 20.00 Bob leta 2021, 21.30 Poročila, Šport, Vreme, 21.55 Sedmi pečat: Modra soba, film, 23.15 Dnevnik Slovencev v Italiji, 23.40 Dnevnik, Sobotni Dnevnikov izbor, Utrip, Šport, Vreme, 0.35 Napovedujemo

SOBOTA, 29.01.2022, II. spored TVS

6.00 Napovedujemo, 7.00 Najboljše jutro, 8.40 Pričevalci: Anton Vidmar, 11.25 Alpsko smučanje (Ž): Smuk, svetovni pokal, 12.50 Nordijsko smučanje (Ž): Smučarski skoki, svetovni pokal, 14.55 Avtomobilnost, 15.50 Nordijsko smučanje (M): Smučarski skoki, svetovni pokal, 18.00 Predstavitve slovenskih olimpijcev, 19.00 Košarka: Budućnost - Cedevita Olimpija, liga ABA, 20.50 John in Yoko: Nad nama je samo nebo, 22.30 Hommage Pengov - Tomažu Pengovu v spomin, 0.05 Videonoč

NEDELJA, 30.01.2022, I. spored TVS

7.00 Otroški program, 10.20 Špasni učitelj, nanizanka, 10.55 TV-izložba, 11.20 Ozare, 11.25 Obzorja duha, 12.00 Ljudje in zemlja, 13.00 Prvi dnevnik, Šport, Vreme, 13.25 EMA freš, finalni izbor, 15.00 OdBita pot: Severna Amerika, potopis, 15.20 Ati s štirimi ved vikingi, film, 17.00 Poročila ob petih, Šport, Vreme, 17.20 V petek zvečer, 17.40 Družina Jazbečjak, risanka, 18.00 Čez planke, potopis, 18.57 Dnevnik, Politično s Tanjo Gobec, Zrcalo tedna, Šport, Vreme, 20:00 Dolina rož, nadaljevanka, 20.50 Intervju: Roman Žvegljč, intervju, 21.40 Poročila, Šport, Vreme, 22.05 Bodi moj glas, film, 23.10 Za lahko noč: M. Ravel: La Valse, Simfonični orkester RTV Slovenija in En Shao, 23.35 Dnevnik Slovencev v Italiji, 0.00 Dnevnik, Politično s Tanjo Gobec, Zrcalo tedna, Šport, Vreme, 0.55 Napovedujemo

NEDELJA, 30.01.2022, II. spored TVS

6.00 Napovedujemo, 7.00 Duhovni utrip, 7.15 Koda, 7.45 Ugriznimo znanost, 8.30 Citrar Georg Glasl (J. S. Bach), 8.50 Tanja Činč, Simfonični orkester RTV Slovenija in En Shao (Camille Saint-Saëns: Koncert za klavir št. 2), 9.50 Nordijsko smučanje (Ž): Smučarski skoki, svetovni pokal, 11.25 Alpsko smučanje (Ž): Superveleslalom, svetovni pokal, 12.45 Alpske vasi: Italija, 13.15 Alpske vasi: Slovenija, 13.45 Ambienti, 14.30 New Neighbours - Novi sosede: Na drugi strani ceste drug svet, 15.05 Nordijsko smučanje (M): Smučarski skoki, svetovni pokal, 17.05 Katar 2022, 17.50 Rokomet: Finale, evropsko prvenstvo, Budimpešta, 19.50 Žrebanje Lota, 20.00 Ladja, ki je spremenila svet, dokumentarni program, 21.00 Resnica o Amy, film, 21.55 Šampion, film, 23.50 Čez planke: Rodos, 0.50 Videonoč

PONEDELJEK, 31.01.2022, I. spored TVS

6.30 Utrip, Zrcalo tedna, 7.00 Dobro jutro, Poročila, 10.05 Obzorja duha, 10.40 TV-izložba, 10.55 Čarokuhinja pri atu: Kozjansko, 11.15 Čarokuhinja pri atu: Haloze, 11.30 Mestne promenade: Radovljica, 12.00 Intervju: Roman Žvegljč, 13.00 Prvi dnevnik, Šport, Vreme, 13.35 Res čuden kamen: Preživetje, dokumentarni program, 14.20 TV-izložba, 14.35 S-prehodi, 15.05 Dober dan, Koroška, 15.40 Otroški program, 17.00 Poročila ob petih, Šport, Vreme, 17.25 Podjetno naprej: Posestvo Saksida, turizem z vinarstvom, izobraževalni program, 17.55 Kepice, risanka, 18.05 Pujsa Pepa, risanka, 18.20 Vem! 18.57 Dnevnik, Slovenska kronika, Šport, Vreme, 20.00 Tednik, 21.00 Studio City, 22.00 Odmevi, Kultura, Šport, Vreme, 22.50 Podoba podobe: Prostorsko načrtovanje slovenske Istre, 23.30 Glasbeni večer: Ob 100. obletnici rojstva Uroša Kreka: Simfonični orkester RTV Slovenija in En Shao (U. Krek in W. Lutoslawski), 0.45 Dnevnik Slovencev v Italiji, 1.10 Dnevnik, Slovenska kronika, Šport, Vreme, 2.05 Napovedujemo

PONEDELJEK, 31.01.2022, II. spored TVS

6.00 Napovedujemo, 10.05 Videotrak, 11.00 Dobro jutro, 14.00 Prisluhljivo tišini, 14.15 Zadnja beseda! Izbor, 15.20 OdBita pot: Severna Amerika, potopis, 15.50 Upor, dokumentarni program, 17.00 Ljudje in zemlja, 17.55 Franc Anton pl. Steinberg, človek baročne popolnosti, film, 19.00 Menoniti, skrivnostna skupnost na koncu sveta, dokumentarni program, 20.00 Alpske vasi: Švica, dokumentarni program, 20.30 Dediščina Evrope: Wannseejska konferenca, film, 22.20 Podjetno naprej: Posestvo Saksida, turizem z vinarstvom, 22.50 100 točk, film, 23.20 Receptija, 0.05 Videonoč

TOREK, 01.02.2022, I. spored TVS

6.20 Kultura, Odmevi, 7.00 Dobro jutro, Poročila, 10.05 Podoba podobe: Prostorsko načrtovanje slovenske Istre, 10.30 TV-izložba, 10.50 Čarokuhinja pri atu: Prlekija, 11.10 Čarokuhinja pri atu: Slovenske gorice, 11.30 Mestne promenade: Metlika, 11.55 Tednik, 13.00 Prvi dnevnik, Šport, Vreme, 13.35 Res čuden kamen: Pobeg, 14.25 TV-izložba, 14.40 Duhovni utrip, 14.55 TV-izložba, 15.10 Potepanja - Barangolások, 15.40 Otroški program, 17.00 Poročila ob petih, Šport, Vreme, 17.25 Koda, 18.00 Tib in Tamtam, risanka, 18.20 Vem! 18.57 Dnevnik, Slovenska kronika, Šport, Vreme, 20.00 Kukavici, nanizanka, 21.00 Elizabeta, nepremagljiva kraljica, dokumentarni program, 22.00 Odmevi, Kultura, Šport, Vreme, 23.05 Spomini: Anica Cetin-Lapajne, dokumentarni program, 0.50 Dnevnik Slovencev v Italiji, 1.15 Dnevnik, Slovenska kronika, Šport, Vreme, 2.10 Napovedujemo

TOREK, 01.02.2022, II. spored TVS

6.00 Napovedujemo, 10.00 Videotrak, 11.00 Dobro jutro, 14.00 Avtomobilnost, 14.30 Slovenski magazin, 14.55 Ruska kapelica - elegija pod Vrščem, dokumentarni program,

16.00 Bob leta 2021, 17.50 Nočemo belega kruha, dokumentarni program, 18.55 Ladja, ki je spremenila svet, dokumentarni program, 20.00 Lahko ohladimo Zemljo? film, 21.00 Stavka, film, 22.55 Kaj govoriš? = So vakeres? 23.15 Sojenje Ceausescuju: Ukradena revolucija, dokumentarni program, 0.15 Videonoč

SREDA, 02.02.2022, I. spored TVS

6.20 Kultura, Odmevi, 7.00 Dobro jutro, Poročila, 10.05 Koda, 10.30 TV-izložba, 10.50 Čarokuhinja pri atu: Slovenske gorice, 11.05 Čarokuhinja pri atu: Šaleška dolina, 11.25 Biotopi: Biodiverziteteta s Tomom Turkom, 11.55 Studio City, 13.00 Prvi dnevnik, Šport, Vreme, 13.35 Res čuden kamen: Oblikovanje Zemlje, dokumentarni program, 14.25 TV-izložba, 14.40 Osmi dan, 15.10 Rojaki, dokumentarni program, 15.35 Mostovi - Hidak, informativni program, 16.05 Male sive celice, 17.00 Poročila ob petih, Šport, Vreme, 17.25 izBRANE BESEDE, 17.55 50 knjig, ki so nas napisale: Rudi Šeligo: Triptih Agate Schwarzkobler, 18.00 Bela in Sebastijan, risanka, 18.20 Vem! 18.57 Dnevnik, Slovenska kronika, Šport, Vreme, 20.05 Film tedna: Agnes Joy, 21.35 Čevljarna, film, 22.00 Odmevi, Kultura, Šport, Vreme, 22.50 Panoptikum, 23.50 izBRANE BESEDE, 0.25 Dnevnik Slovencev v Italiji, 0.50 Dnevnik, Slovenska kronika, Šport, Vreme, 1.45 Napovedujemo

SREDA, 02.02.2022, II. spored TVS

6.00 Napovedujemo, 9.30 Videotrak, 10.30 Dobro jutro, 13.30 Špic-Cvak! Katalena, Edward Clug, Valentina Turcu in mari-borski baletni plesalci, 14.35 Za njimi stojimo - pogled v zakulisje, dokumentarni program, 15.20 Ambienti, 16.10 Čez planke: Rodos, 17.20 Tihotapci identitete, dokumentarni program, 18.15 Dragocena mokrišča, dokumentarni program, 18.50 Lahko ohladimo Zemljo? film, 19.50 Žrebanje Lota, 20.05 Nova evropska pesmarica - Ponovno skupaj: Slovenija, 20.10 Čarobni trenutki glasbe: Ana Netrebko in Rolando Villazón v operi Traviata, dokumentarni program, 21.00 Telesni stražar, nanizanka, 22.15 General Borojević, film, 0.00 Videonoč

ČETRTEK, 03.02.2022, I. spored TVS

6.20 Kultura, Odmevi, 7.00 Dobro jutro, Poročila, 10.05 izBRANE BESEDE, 10.35 TV-izložba, 10.50 Čarokuhinja pri atu: Savinjska dolina, 11.10 Čarokuhinja pri atu: Idrijsko, 11.30 Biotopi: Biodiverziteteta z Marjano Honigsfeld Adamič, izobraževalni program, 11.55 Informativna oddaja, 13.00 Prvi dnevnik, Šport, Vreme, 13.35 Res čuden kamen: Tujek, dokumentarni program, 14.25 TV-izložba, 14.40 Slovenci v Italiji, 15.10 Moj gost/Moja gostja - Vendégem, 15.45 TV-izložba, 16.00 Mulčki, risanka, 16.05 Sobotni krompir, otroški in mladinski program, 17.00 Poročila ob petih, Šport, Vreme, 17.25 Ugriznimo znanost, 17.55 Na kratko: Inkluzija, 18.00 Reaktivčki, risanka, 18.20 Vem! 18.57 Dnevnik, Slovenska kronika, Šport, Vreme, 20:00 Tarča, Globus, Točka preloma, 22.00 Odmevi, Kultura, Šport, Vreme, 22.50 Osmi dan, 23.30 Dediščina Evrope: Wannseejska konferenca, film, 1.30 Ugriznimo znanost: Uporaba odpadne hrane, izobraževalni program, 1.55 Dnevnik Slovencev v Italiji, 2.20 Dnevnik, Slovenska kronika, Šport, Vreme, 3.15 Napovedujemo

ČETRTEK, 03.02.2022, II. spored TVS

6.00 Napovedujemo, 10.10 Videotrak, 11.20 Dobro jutro, 14.15 Panoptikum, 15.25 Drage moje tovarišice kuharice, 16.30 EMA freš, finalni izbor, 18.10 Karmela, film, 19.10 Elizabeta, nepremagljiva kraljica, dokumentarni program, 20.05 Razkrita skrivnost Einsteinovih možganov, dokumentarni program, 21.00 Avtomobilnost, izobraževalni program, 21.30 Ambienti, 22.05 Nova evropska pesmarica - Ponovno skupaj: Norveška, 22.10 Odmev impresionizma v Narodni galeriji: Eva-Nina Kozmus, Karmen Pečar Koritnik, Mojca Zlobko Vajgl (M. Ravel, J. Ibert, C. Debussy), 22.35 Slovenska jazz scena: Jani Moder, Marko Črnčec, Jani Hace in Ratko Divjak, 23.40 Videonoč

Pečen moja je posoda tojčega imena [...] /.../ na posodi v zlatih črkah slava se bo brala.

F. Brečeren, Gazele

Črepnje srca

Vabilo

Zveza Slovencev na Madžarskem in Državna slovenska samouprava vas prisrčno vabita na proslavo ob

SLOVENSKEM KULTURNEM PRAZNIKU,

*ki bo v petek, 4. februarja 2022, ob 11. uri
v gledališki dvorani v Monoštru
(9970 Monošter, Széll Kálmán tér 7).*

*O pomembnosti kulture in jezika bo spregovorila
slavistka in novinarka Tolya Doncsucz Merkli.*

*Kulturni praznik bomo počastili
z nastopom učencev D.O.S. Števanovci,
dijakov Gimnazije svetega Gotthárda
in odraslih kulturnih skupin Z.S.M.*

Pod Srebrnim brejgom ...

... na obej krajaj športne skuze so se eške nej posišile. Obej reprezentanci v rokometi (kézilabda), Slovenija pa Madžarska, sta svoje velke appetite na evropskom prvenstvu nej napunile. Zaprav, nika sta takšnoga nej napravile, ka bi stoj leko pravo: »Pojdje, dobri ste bili!« V Sloveniji se vcejlak drugo leko čuje: »Pojdje, nikšni ste nej!« Njivi trener, velki Ljubimir Vranješ, se je nekan nut potegno pa z reprezentanco spoj nej nazaj v Slovenijo prišo. Vejmo, kakoli se v športi godi, vsi v dobrom pa lagvom vküper ostanejo. Leko, ka Vranješa je tak sram gé, ka spoj Sloveniji v oči ne vüpa poglednoti. Ja, tihinec je, depa za dobre evrone je njini trener pa selektor biu. Njegva profesionalna dužnost bi njemi mogla prajti: »Pojdje, z vami sam, tau bridko pilulo vküper dojpožremo.« Ja, tak se tau v normalnom svejti dela.

Nenormalno velko promocijo Slovenije pa je manekenka iz Brazilije naredila. 25 lejt stara Eslo Marques je bila v šou Big Brother pozvana. Iskala je svoje »šou ménje«, ga iskala, na velki brodila, dokeč njoj je mama nej prajla, aj se zové Eslovenija. Tak Brazilci Sloveniji pravijo. Tak je iz Eslo, Eslovenija gratala. Vsi go spita vajo, kakšo ménje tau ma, una pa njim na velki pripovejda, ka je tau ena mala država iz Evrope. Po nauvom je Eslovenija trno popularna gratala. Na instagramaj, na twittaj vsigdar skrak sebe slovensko zastavo ma gor povejšeno, na lica si jo vej tó gor namalati. Tak zdaj v Braziliji vejo, ka gé nin v Evropi Slovenija, Eslovenija pa se že tó gučati, govoriti, vči.

Gda od včenja gučimo, neka dun trbej od toga prajti. Vejmo, kak se tau že dugo, dugo, pripovejda, ka se slovenski politiki dun politične kulture navčiti morajo. Ta je v slejdnji mejsceaj resjan tak nisko spadnola, kak vzimi temperature vejo spadnoti. Nin kaulak 100 dnevov do nauvi volitev v parlament fali, parlamentarci pa že vöračunajo, stere pa kakše nauve farbe na sebe gor povejsijo. Ja, na velki se kalkulejra, kak tadale pri kopanju ležati. Ja, prav ste taprešteli, ležati. Takša karikatura s kopanje pa tistimi, steri skrak kopanje kröfčejo, se je v eni popularni novinaj leko vidla. Zvün toga pa vejmo, sto leži, kaj čednoga ne more obrediti. Kak pa vse vögleda, do se na sprtolejt mesta skrak kopanje pošteno vöminila. Od toga zagnauk ankete pripovejdajo, na konci do pa svoje prajli lidge.

Tak se že na velki čaka, ka do na zimskoj olipijadi v Pekingi slovenski športniki prajli. Leko, ka ranč uni tiste rokometne skuze posišijo. Od nesterni se dosta čaka, ka tam daleč naredijo. Najbole »vraučič« so skakalci na smučaj, steri so v zadnji tednaj trdo pesnice stisnoli. Na tistom klasičnom smučanji se kaj dosta ne čaka. Časi Tine Maze pa vnaugi drugi so že daleč nazaj ostanoli. Istina, ka nauvi talenti na velki klonckajo na dveri, depa ena lastojca sprtolejtja eške ne prinese. Po tistom rejsan »naurom« starti v toj sezoni je vse zanuva nekšno medlauvno gratalo. Depa vüpanje slejgnje premine. Leko, ka ranč olimpijada kaj vcejlak nauvoga prinese. Takše se je že godilo, ka je stoj skur nepoznani vse favorite v malo žepko dijau.

Leko ranč v Peking vsvküper v malo žepko Covid 19 dene. Vse bole se čuje, kak tam je nej tak, kak njivi prejnji na velki pripovejdajo. O tejm na velki gučijo, kak nikšne baje nega, kak ta antipropaganda se v Merki vküper mejša. Gvüšno se vej, ka naš Srebrni brejg néde v Peking. De pa na velki za vsikšoga pa vsikšo pesnice stiskavau, aj nobeden betega ne dobi.

Miki Roš

Zveza Slovencev na Madžarskem vas vabi na
SLOVENSKI PLES, ki bo

**12. FEBRUARJA 2022, OD 19. URE NAPREJ,
V HOTELU LIPA V MONOŠTRU.
ZA GLASBO BO POSKRBELA SKUPINA D-DUR
(SLOVENIJA)**

*Prosimo vas, da se do 4. februarja 2022 odločite za večerjo.
Izbirate lahko med dvema menjema:*

A
*Svinjski medlajoni v orehovi pancoli,
s pečenimi jabolkami in
borovničevim marmeladom
ter ajdovimi kroketi*

B
*Pitčevičji steak z jasmínovim rižom,
lynsko čebulo
in s praženo marmelado
ter ajdovimi kroketi*

*Panna cotta z jedlino bučo in s
praženimi bučnimi semeni*

*Panna cotta z jedlino bučo in s
praženimi bučnimi semeni*

Konceptni meni (skupaj z večerjo): 4.500 Ft

Več informacij pričakujemo na telefonskih številkah:

00 36 94 383 060

ali na e-naslovih:

hiserka.bajcek@gmail.com

A Magyarországi Szlovének Szövetsége
SZLOVÉN BÁLT rendez,
melyre szeretettel várjuk Önöket

2022. FEBRUÁR 12-ÉN 19,00 ÓRÁN kezdődik a
szlovén táncok estje.

A HOTEL LIPÁN SZENOGOTTI GÁRDON

Zenél: D. Ujvári, zenekar Szlovéniából

*Kérjük, hogy az alábbi menüből válasszanak
2022. február 4-ig.*

A
*Svinjské mäso bundávané
sült almával,
ajóymákvérrel,
hajdina-krokettel*

B
*Csirkevel steak, jászmin rizzsel,
lysoni hagymával
és pirított gombákkal*

*Sínőrkös panna cotta tökmalag
grillizzsal*

*Sínőrkös panna cotta tökmalag
grillizzsal*

A belépő ára, mely tartalmazza a vacsora árát is: 4.500 Ft

Jelentkezéseket az alábbi telefonszámokon

00 36 30 937 0401

és e-mail címenken fogadjunk

nikoletta.vujda@gmail.com

Porabje

TEDNIK
SLOVENCEV NA MADŽARSKEM

Izhaja vsak četrtek
Založnik:

Zveza Slovencev na Madžarskem
Za založnika:
Jože Hirnök

Glavna in odgovorna urednica
Marijana Sukič
Naslov založnika in uredništva:
H-9970 Monošter,
Gárdonyi G. ul. 1.;
tel.: 94/380-767;
e-mail: porabje@gmail.com
ISSN 1218-7062

Tisk:
TISKARNA DIGITALNI TISK D.O.O.
Lendavska 1; 9000 Murska Sobot; Slovenija

Časopis podpirajo: Državna slovenska samouprava,
Urad predsednika vlade, oddelek za narodnosti,
Zveza Slovencev na Madžarskem in Urad vlade RS
za Slovence v zamejstvu in po svetu.
Naročnina: za Madžarsko letno 2.600 HUF, za
Slovenijo 22 EUR. Za ostale države 52 EUR
ali 52 USD.

Številka bančnega računa: HU75
11747068 20019127 00000000,
SWIFT koda: OTPVHUHB